

Μεταβολές στη δομή της απασχόλησης στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης

Περίληψη

Εισαγωγή

Η Ευρώπη, όπως και το μεγαλύτερο μέρος του αναπτυσσόμενου κόσμου, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει τις συνέπειες της Μεγάλης Ύφεσης του 2008-2009. Οι επιπτώσεις στην αγορά εργασίας ήταν ιδιαίτερα σοβαρές. Οι εργαζόμενοι στον τομέα της μισθωτής απασχόλησης μειώθηκαν κατά πέντε εκατομμύρια στην ΕΕ των 27 κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2010 σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2008. Η παρούσα έκθεση περιγράφει τον αντίκτυπο της ύφεσης στη δομή της απασχόλησης από την άποψη των επαγγελματιών και των τομέων οικονομικής δραστηριότητας στην ΕΕ των 27, σε συνολικό και σε εθνικό επίπεδο και επί τη βάση τόσο ποσοτικών (προσδιορισμός των μεταβολών στα επίπεδα απασχόλησης) όσο και ποιοτικών κριτηρίων (παρουσίαση του τρόπου κατανομής των μεταβολών στα επίπεδα της απασχόλησης στα διάφορα μισθολογικά κλιμάκια). Πρόκειται για την πρώτη έκθεση που δημοσιεύθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Απασχόλησης του Eurofound. Περί τα τέλη του 2011 μια έκθεση παρακολούθησης θα συνεχίσει την ανάλυση έως τα μέσα του 2011, δεδομένου ότι η τροχιά ανάκαμψης της αγοράς εργασίας θα στηρίζεται (καλώς εχόντων των πραγμάτων) σε πιο στέρεες βάσεις.

Πλαίσιο πολιτικής

Η στρατηγική της ΕΕ «Ευρώπη 2020» για την επίτευξη έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης περιλαμβάνει δέσμευση για προώθηση υψηλών επιπέδων απασχόλησης και παραγωγικότητας. Προς τούτο απαιτείται να δοθεί εκ νέου έμφαση στους προηγούμενους στόχους της στρατηγικής της Λισαβόνας για «περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας». Για την αντιμετώπιση της έντονης αύξησης της ανεργίας που συνόδευσε την οικονομική κρίση επιβάλλεται να δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις εργασίας. Η αύξηση της απασχόλησης αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη του ευρωπαϊκού στόχου αύξησης του ποσοστού απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20 έως 64 ετών στο 75% μέχρι το 2020. (Το 2010, το ποσοστό απασχόλησης για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα ήταν 68,6%). Επιπλέον, για να μπορέσει η Ευρώπη να βελτιώσει τα επίπεδα παραγωγικότητάς της είναι απαραίτητη η δημιουργία θέσεων εργασίας καλύτερης ποιότητας (από άποψη κατάρτισης, γνώσεων και συνθηκών εργασίας) - το κλειδί

για την αντιμετώπιση των ανταγωνιστικών προκλήσεων ενός ολοένα πιο πολυπολικού κόσμου και, κατ' επέκταση, για τη διατήρηση και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

Στο παρελθόν, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 έως την εκδήλωση της ύφεσης το 2008, η Ευρώπη γνώρισε σημαντική ανάκαμψη στον τομέα της απασχόλησης. Σε διάστημα ελαφρώς μεγαλύτερο της δεκαετίας δημιουργήθηκαν πάνω από 20 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας, αριθμός μεγαλύτερος τόσο σε απόλυτο όσο και σε σχετικό βαθμό από αυτόν των Ηνωμένων Πολιτειών. Αν και οι στόχοι της στρατηγικής της Λισαβόνας για την απασχόληση δεν επιτεύχθηκαν, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στη βελτίωση των επιπέδων απασχόλησης και στην καταπολέμηση της ανεργίας. Από την άλλη πλευρά, εκφράστηκαν ανησυχίες παρόμοιες με αυτές που είχαν ήδη διατυπωθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες σχετικά με την ποιότητα των νέων θέσεων εργασίας. Αποτελούσε κοινό τόπο το γεγονός ότι πολλές νέες θέσεις εργασίας ήταν χαμηλά αμειβόμενες και χωρίς προοπτικές εξέλιξης, ενώ ελάχιστες δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο δραστηριοτήτων έντασης γνώσης που θα μπορούσαν να ενισχύσουν την παραγωγικότητα. Μήπως η αύξηση των θέσεων εργασίας επιτεύχθηκε σε βάρος της ποιότητάς τους;

Σε προηγούμενο έργο του Eurofound εφαρμόστηκε μια απλή μέθοδος ανάλυσης - η οποία αναπτύχθηκε πρώτα από τον Joseph Stiglitz - προκειμένου να δοθεί μια εμπειρικά τεκμηριωμένη απάντηση στη συγκεκριμένη ερώτηση. Με την κατάρτιση της απασχόλησης σε επιμέρους θέσεις εργασίας (ήτοι, αντιστοιχία ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος σε έναν συγκεκριμένο τομέα - για παράδειγμα, μια νοσοκόμα στον τομέα υγείας ή ένας υπάλληλος καταστήματος στον τομέα λιανικού εμπορίου) και με την ιεραρχική κατανομή των θέσεων εργασίας από άποψη υρομισθίου (ως ένδειξη της ποιότητας εργασίας), μπορεί να καταδειχθεί το κατά πόσον η αύξηση ή η μείωση των θέσεων εργασίας αφορά τις «καλά», «μέτρια» ή «χαμηλά αμειβόμενες» θέσεις εργασίας. Στην παρούσα ανάλυση εξετάστηκαν οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας 23 κρατών μελών κατά το διάστημα 1995-2006.

- Το βασικό συμπέρασμα ήταν ότι η αύξηση της απασχόλησης έκλινε σε σχετικά υψηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας.
- Διαπιστώθηκε επίσης ότι η αύξηση της απασχόλησης ήταν ασθενέστερη για τα μεσαία μισθολογικά κλιμάκια, γεγονός που σχετίζεται με τη μακροπρόθεσμη μείωση της απασχόλησης στον μεταποιητικό τομέα. Η αύξηση στις χαμηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας ήταν σχετικά μεγαλύτερη.
- Παρά το γεγονός ότι τα οικονομικά μοντέλα των χωρών μελών διαφέρουν μεταξύ τους, από τα συνολικά στοιχεία της ΕΕ διαφαίνεται μια γενικότερη τάση «συρρίκνωσης του μεσαίου μισθολογικού κλιμακίου». Το ίδιο φαινόμενο είχε ήδη παρατηρηθεί στην αμερικανική και στη βρετανική αγορά εργασίας.
- Σε επίπεδο κρατών μελών, παρατηρήθηκαν τρεις βασικές τάσεις μεταβολής της δομής της απασχόλησης κατά τη διάρκεια της ύφεσης: αναβάθμιση (η αύξηση της απασχόλησης κλίνει προς τα ανώτερα μισθολογικά κλιμάκια), πόλωση (αύξηση της απασχόλησης στα ανώτερα και κατώτερα άκρα της μισθολογικής κλίμακας, αλλά μείωση στη μεσαία μισθολογική κλίμακα) και υποβάθμιση (η κατάρτιση των θέσεων εργασίας είναι αυξημένη στις υψηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας ενώ η χαμηλότερα αμειβόμενη απασχόληση είτε γνώρισε σχετικά μικρή πτώση).
- Οι γυναίκες είχαν πλεονεκτικότερη θέση στην αγορά εργασίας σε σχέση με τους άντρες κατά τη διάρκεια της ύφεσης, τόσο από ποιοτική όσο και από ποσοτική άποψη. Κατά τη διάρκεια της κρίσης σε κάθε τέσσερις «ανδρικές» θέσεις εργασίας που καταργούνταν αντιστοιχούσε μία «γυναικεία». Οι ελάχιστες πηγές – κατά κανόνα υψηλής ποιότητας – της αύξησης της απασχόλησης προέρχονταν κατ' εξοχήν από «γυναικείες» θέσεις εργασίας στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης.

Βασικά πορίσματα

Η παρούσα έκθεση – *Μεταβολές στη δομή της απασχόλησης στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης* – χρησιμοποιεί δεδομένα της ευρωπαϊκής έρευνας εργατικού δυναμικού για να αναλύσει κατά πόσο το μοντέλο της ασύμμετρα πολωμένης μεταβολής στον τομέα της απασχόλησης, το οποίο είχε ήδη εντοπιστεί σε προηγούμενο έργο του Eurofound, συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια μιας περιόδου μαζικής εξάλειψης θέσεων εργασίας (μεταξύ του δεύτερου τριμήνου του 2008 και του δεύτερου τριμήνου του 2010).

- Αν και το κυρίαρχο μοντέλο απασχόλησης σήμερα διαφέρει σαφώς από την άποψη της απόδοσης της απασχόλησης από προηγούμενα μοντέλα, παρουσιάζει εντούτοις ομοιότητες με το μοντέλο που είχε επικρατήσει κατά την προηγούμενη δεκαετία σε ό,τι αφορά στην κατανομή των μεταβολών της απασχόλησης στη μισθολογική δομή σε επίπεδο ΕΕ. Η ύφεση φαίνεται να προωθεί ήδη εκδηλωμένες στο παρελθόν τάσεις.
- Οι αυξημένες απώλειες θέσεων εργασίας μικρομεσαίας και μεσαίας μισθολογικής κλίμακας, ιδίως στον κατασκευαστικό και μεταποιητικό τομέα, επέτειναν την πόλωση της δομής της απασχόλησης.
- Ακόμα και σε περίοδο αυξημένης εξάλειψης θέσεων εργασίας, η απασχόληση συνέχισε να αυξάνεται στις υψηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Όπως και στην προηγούμενη δεκαετία, η αύξηση της απασχόλησης στο ανώτερο πεμπτημόριο (το 20% με το υψηλότερο εισόδημα) οφειλόταν κυρίως στην αύξηση των θέσεων εργασίας στις λεγόμενες «υπηρεσίες έντασης γνώσης». Αυτές περιλαμβάνουν τόσο τις δημόσιες υπηρεσίες (κυρίως στον τομέα της εκπαίδευσης και της υγείας) όσο και τις ιδιωτικές υπηρεσίες (επιχειρηματικές υπηρεσίες). Κατά τη διάρκεια της ύφεσης, η σχετική σημασία των δημόσιων υπηρεσιών για την αύξηση της απασχόλησης στο ανώτερο πεμπτημόριο αυξήθηκε.
- Τα επίπεδα απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας παρέμειναν απροσδόκητα υψηλά κατά τη διάρκεια της κρίσης, ωστόσο, οι εργαζόμενοι της ηλικιακής ομάδας από 30 έως 49 ετών και – ιδίως – οι νεότεροι εργαζόμενοι επλήγησαν σοβαρά. Κατά τη διάρκεια της ύφεσης σημειώθηκε σημαντική αύξηση της απασχόλησης στα άτομα ηλικίας 50 έως 64 ετών – 1,7 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας. Η εν λόγω αύξηση της απασχόλησης σημειώθηκε σε όλα τα μισθολογικά κλιμάκια, κλίνοντας ωστόσο προς τις υψηλά αμειβόμενες εργασίες. Σε ό,τι αφορά στους νεότερους εργαζομένους (ηλικίας κάτω των 30 ετών), σημειώθηκαν απώλειες θέσεων εργασίας σε όλο το μισθολογικό φάσμα.
- Η εικόνα υπήρξε συγκεχυμένη εν σχέσει προς τη συνολική απασχόληση. Στο πρώιμο στάδιο της ύφεσης σημειώθηκαν απώλειες σε προσωρινές θέσεις εργασίας. Εντούτοις, το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης της απασχόλησης μετά το 2009 αφορούσε προσωρινές θέσεις εργασίας, η αύξηση δε αυτή αφορούσε κυρίως χαμηλά αμειβόμενες εργασίες. Η μερική απασχόληση επεκτάθηκε σε όλα τα μισθολογικά κλιμάκια τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Αρχικά δημιουργήθηκαν νέες θέσεις μερικής απασχόλησης για τους άνδρες στο χαμηλότερο μισθολογικό κλιμάκιο στον τομέα της γεωργίας, των τροφίμων και των ποτών, ενώ τα δύο τρίτα της αύξησης της απασχόλησης στον τομέα της μερικής απασχόλησης των γυναικών αφορούσε τις υψηλότερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας και των επαγγελματικών υπηρεσιών.

Περισσότερες πληροφορίες

Για περισσότερες πληροφορίες αναζητήστε την πλήρη έκθεση *Μεταβολές στη δομή της απασχόλησης στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης*, η οποία διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1141.htm

John Hurley, Υπάλληλος ερευνών
joh@eurofound.europa.eu